

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI
O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI**

**M.SH. RAHIMOV, SH.A. XALILLAYEV,
I.I. ABDULLAYEV, Z.U. ELMURATOVA**

BIOXILMA-XILLIK

DARSLIK

**70510101 – Biologiya (fan yo‘nalishi bo‘yicha) mutaxassisligi
talabalari uchun**

Toshkent-2023

UDK: 574/577+574.2

M.Sh.Rahimov, Sh.A.Xalillayev, I.I.Abdullayev, Z.U. Elmuratova.

Bioxilma-xillik. Darslik. – 2023. - 291 b.

Mazkur darslik oliy ta'lim muassasalarining 70510101 – Biologiya (fan yo'nalishi bo'yicha) mutaxassisligi talabalari uchun mo'ljallangan.

Darslikda “Bioxilma-xillik” fani tushunchasi, mazmuni va mohiyati va shakllari, bioxilma-xillikning asosiy turlari, O'zbekistonda mavjud turlar bioxilma-xilligi, uning tiplari, ahamiyati, o'simlik va hayvonot dunyosi bioxilma-xilligi, bioxilma-xillikni saqlash muammolari, O'zbekiston bioxilma-xilligiga ta'sir qiluvchi asosiy havflar va bioxilma-xillikning qisqarishi sabablari, alohida muhofaza etiladigan tabiiy hududlar, bioxilma-xillikni saqlashga qaratilgan chora-tadbirlar, bioxilma-xillikni saqlashga qaratilgan milliy strategiya, muhofaza qilinadigan tabiiy hududlar tizimini rivojlantirish istiqbollari va boshqa bir qator bioxilma-xillik va uni saqlab qolishga doir muhim ma'lumotlar keltirilgan. Shuningdek, O'zbekistonda muhofaza qilinadigan tabiiy hududlar statistikasi, biologik xilma-xillikni saqlashga qaratilgan milliy strategiyasi va harakat rejasi hamda uning qonuniy asoslari, O'zbekistonda barqaror rivojlanishga oid huquqiy aktlar va boshqalar haqida muhim ma'lumotlar keltirib o'tilgan.

Taqrizchilar:

V.B. Fayziyev

Chirchiq Davlat pedagogika universiteti
Biologiya kafedrası mudiri, b.f.d., professor

H.S. Eshova

O'zbekiston Milliy universiteti Biologiya
fakulteti “Zoologiya” kafedrası, b.f.d.,
professor.

РЕЗЮМЕ

Данный учебник предназначен для студентов высших учебных заведений по специальности 70510101 – Биология (в области естественных наук).

В учебнике раскрыты понятие, содержание, сущность и формы науки «биоразнообразия», основные виды биоразнообразия, биоразнообразие видов в Узбекистане, его виды, значение, биоразнообразие флоры и фауны, проблемы сохранения биоразнообразия, основные угрозы биоразнообразию Узбекистана и причины сокращения биоразнообразия, особо охраняемые природные территории, меры, направленные на сохранение биоразнообразия, национальная стратегия, направленная на сохранение биоразнообразия, перспективы развития системы охраняемых природных территорий и ряд других важная информация о биоразнообразии и его сохранении. Также важная информация о статистике охраняемых природных территорий в Узбекистане, национальной стратегии и плане действий, направленных на сохранение биологического разнообразия и его правовой основе, законодательных актах, связанных с устойчивым развитием в Узбекистане и т.д.

В.Б. Файзиев

д.б.н., профессор,
заведующий кафедрой Биология
Чирчикского Государственного
педагогического университета

Х.С.Эшова

д.б.н., профессор,
кафедра Зоология
Биологического факультета
Национального Университета Узбекистана

RESUME

This textbook is intended for students of higher education institutions majoring in 70510101 - Biology (in the field of science).

In the textbook, the concept, content, nature and forms of the science of "biodiversity", the main types of biodiversity, biodiversity of species in Uzbekistan, its types, importance, biodiversity of flora and fauna, problems of biodiversity conservation, the main threats affecting the biodiversity of Uzbekistan and the reasons for the reduction of biodiversity, specially protected natural areas, measures aimed at preserving biodiversity, the national strategy aimed at preserving biodiversity, prospects for the development of the system of protected natural areas and a number of other important information on biodiversity and its preservation. Also, important information about the statistics of protected natural areas in Uzbekistan, the national strategy and action plan aimed at preserving biological diversity and its legal basis, legal acts related to sustainable development in Uzbekistan, etc.

Reviewers:

V.B. Fayziyev

Chirchik State Pedagogical University

Head of the Department of Biology, DSc., Professor

H.S. Eshova

National University of Uzbekistan, Faculty of

Biology, "Zoology" department, DSc., Professor

Global iqlim o'zgarishi, tabiiy boyliklar va suv resurslari tanqisligining ortishi, bioxilma-xillikka putur yetishi hamda xavfli yuqumli kasalliklar tarqalishi jamiyatlarimizning zaif tomonlarini yanada yaqqolroq ko'rsatib bermoqda. Bu muammolar insoniyat taqdiriga bevosita daxldor bo'lgan mushtarak qadriyat va ne'matlarning yemirilishiga olib kelib, odamlar hayoti va faoliyatiga tahdid solmoqda, ularning daromad manbalarini qisqartirmoqda¹.

Sh.M.Mirziyoyev

SO'Z BOSHI

Bioxilma-xillik mamlakatimizda xalqning iqtisodiy, estetik, sog'liqni saqlashga oid va madaniy farovonligining muhim manbai hisoblanadi. Ammo butun dunyoda bioxilma-xillik kamayib borayotgani, chunonchi, noyob genlar, turlar va ekologik tizimlar yo'q bo'lib ketayotgani yurtimizga ham tahdid solmoqda. Buning sabablaridan bittasi bu - antropogen ta'sirdir. Odamlar shunday bir sharoitlarni yaratdilar, ularda yo'q bo'lib ketgan turlar miqdori 65 million yil oldingi dinozavrlar davridan boshlab butun tarix mobaynida yo'q bo'lib ketgan turlar miqdoridan ham ko'proqdir. Agar bioxilma-xillik yo'qolishining hozirgi tezligi saqlanib qolsa, odamlarning tabiiy yashash joylarini buzish, ifloslash, iqlimni o'zgartirish borasidagi harakatlari natijasida sayyoramizdagi turlarning yarmi 100 yildan ham kamroq vaqt ichida yo'q bo'lib ketadi.

Bioxilma-xillik – jamiyatning iqtisodiy, ekologik va madaniy-estetik ehtiyojlarini qondirishning dolzarb va salohiyatli resursi hisoblanadi. U bo'lmasa

¹ Shanxay Hamkorlik Tashkilotining 22-sammiti arafasida Prezident Shavkat Mirziyoyevning "O'zaro bog'liqlikdagi dunyoda muloqot va hamkorlik" nomli maqolasidan.